

byggnadsvård

Turkiska paviljongen

Beckershovs herrgård, Östra Vingåkers socken, Katrineholm kommun,
Södermanlands län

Förundersökning och utökad åtgärdsplan med
program för exteriör färgsättning

Emelie Mattsson

En del av
Landstinget Sörmland

Rapport 2013:11

Turkiska paviljongen

Beckershovs herrgård, Östra Vingåkers socken, Katrineholm kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk förundersökning och utökad åtgärdsplan
med program för exteriör färgsättning

Emelie Mattsson, Byggnadsantikvarie

© 2013 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

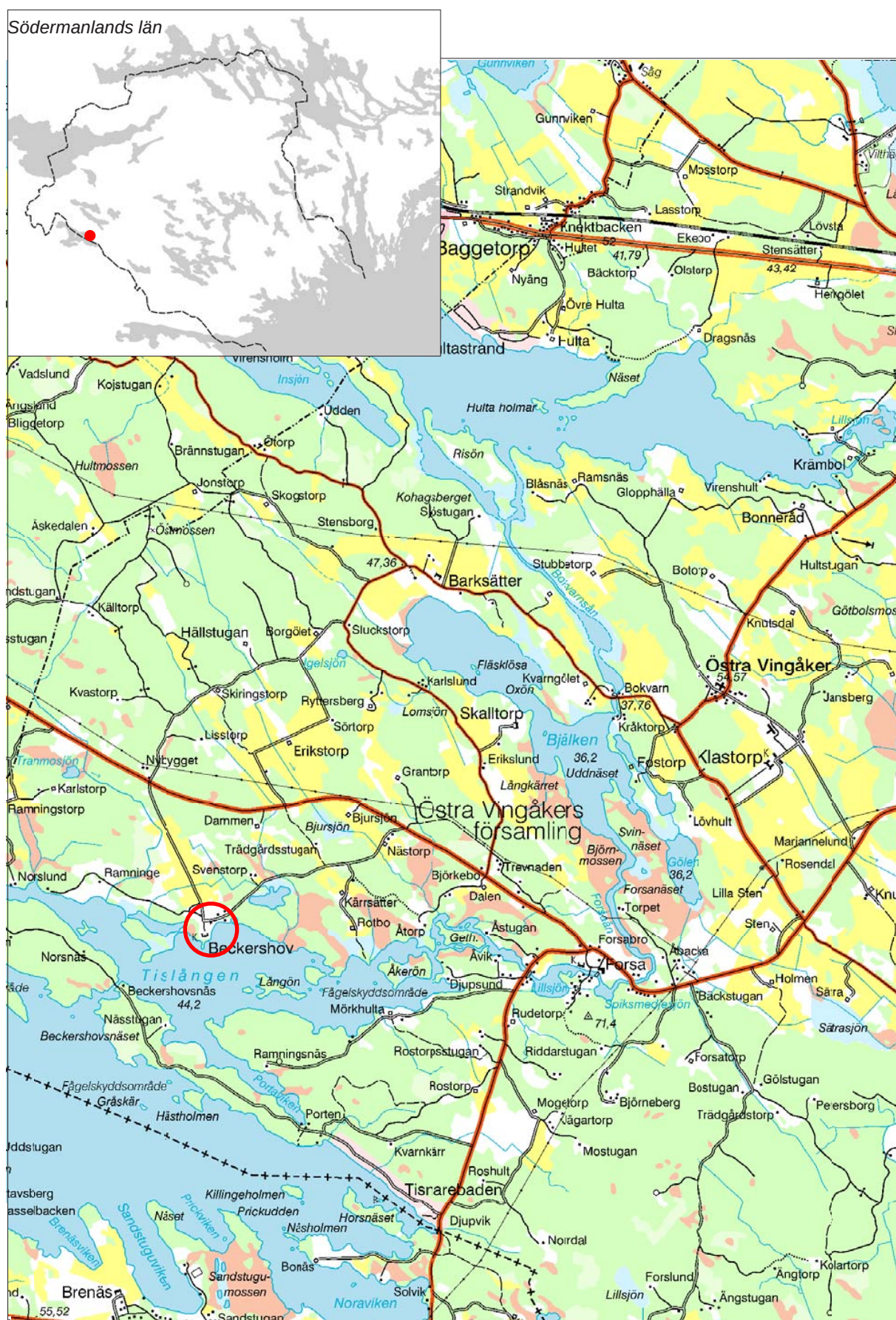
Författare: Emelie Mattsson
Omslagsbild: Turkiska paviljongen Beckershov (Slm D2013-654)
Foto: Emelie Mattsson
Foto, där ej annat anges: Emelie Mattsson
Diarienummer: KN-SLM13- 209

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

Nyköping 2013

Innehåll

INLEDNING	5
MILJÖBESKRIVNING	5
BYGGNADSBESKRIVNING	6
Exteriör	6
Interiör	8
HISTORIK	10
Bakgrund och uppförande	10
Arkitekt Carl Christoffer Gjörwell	10
Reparationshistoria	12
KULTURHISTORISKA VÄRDEN	14
Värden att beakta vid projektering	14
SKADEBILD	15
Exteriör	15
Interiör	16
ANTIKNVARISKA IAKTTAGELSER	16
Exteriör	16
ÅTGÄRDSFÖRSLAG	17
Exteriör	17
Interiör	18
Övriga behandlingar	19
FÄRGPROGRAM TURKISKA PAVILJONGEN	20
Tak	20
Fasad	20
Portik	21
KÄLLFÖRTECKNING	25
Litteratur	25
Arkiv	25
Övriga källor	25
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER	27

Utsnitt ur Gröna kartan, kartblad 9G NV Katrineholm.

INLEDNING

Länsstyrelsen i Södermanlands län gav under våren 2013 Sörmlands museum i uppdrag att utföra en antikvarisk-teknisk förundersökning av den Turkiska paviljongen, tillhörande Beckershovs herrgård, med anledning av inkommen ansökan om byggnadsvårdsbidrag för renovering av byggnaden.

Förundersökningen berörde främst paviljongens exteriör och har resulterat i en utökad åtgärdsplan med program för exteriör färgsättning. De föreslagna kulörvalen är till stor del baserade på äldre färglager som skrapats fram under befintliga färgskikt.

Arbetet har utförts under sommaren 2013 av byggnadsantikvarierna Emelie Mattsson och Kjell Taawo, Sörmlands museum.

MILJÖBESKRIVNING

Beckershovs herrgård är belägen i länets utkant intill sjön Tislången, sydväst om Katrineholm. Godset består huvudsakligen av en mangårdsbyggnad och tillhörande flygelbyggnader. Den turkiska paviljongen är strategiskt placerad ute på en liten udde nere vid strandkanten öster om herrgårdens mangårdsbyggnad. Lusthuset ligger vackert i landskapet med herrgården på ena sidan och sjön som sluter sig kring paviljongens resterande sidor.

1 *Paviljongen ligger vackert ute på en udde på uppbyggda strandmurar i sjön Tislången. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-628).*

BYGGNADSBESKRIVNING

Exteriör

Grundkonstruktioner, bärverk och yttertak

Den lilla paviljongen i morisk stil är belägen på kallmurade strandmurar ute i sjön Tislången. Paviljongen som är byggd helt i trä har formen av en oktagon, åttasidig, och är troligtvis uppförd i ramverkskonstruktion.

Byggnaden pryds av ett kupoltak av grönmålad galvaniserad plåt. Underlagstaket består av brädpanel som skyddas av en takpapp. Kupolens pendentiv utgörs av ett flackt takfall som följer fasadens åttakantiga rytm. Ett djupt taksprång avslutas med en bågformad gardin med grå dropphängen. Som kronan på verket sitter mitt uppe på kupoltaket, ett klot och en spira som kröns av en liggande halvmåne.

Paviljongens portik är rikt utsmyckad med kopplade spiralkolonner med korintiska kapitäl. Kolonnerna består av massivt trä och är marmoreringsmålade i en brungulmelerad ton med avvikande grå bas och kapitäl. Portikens överbyggnad har urtag i form av åsneryggsbågar

som kröns av en tempelgavel med sadeltak. Urtagen markeras med dekorativa repstavslister som smidigt följer öppningarnas bågformer samt avslutas med en centralt placerad pärla. Inuti gavelns tympanonfält står paviljongens byggnadsår skrivet i romerska siffror.

Fasader

Paviljongens fasader är klädda med gråmålad finhyvlad slätpanel där utkragande rusticeringar, uppbyggda av horisontellt liggande brädor, förstärker intrycket av fasader av sten med inslag av dekorativa tegelband. Tegelrusticeringarna skapar rytmik och ger liv åt de annars återhållsamma fasaderna.

En klassicistisk meanderfris slingrar sig runt byggnaden strax under byggnadens taksprång. Den gröngrå meanderfrisen förstärker intrycket av ett brett taksprång samt binder samman den större byggnadskroppen med portikens mer påkostade framtoning.

Portikens hörn och överkanter markeras av en brädfrys i mörkare kulör. Frisens motiv föreställer kakelplattor med arabeskmönster i, två från varandra, avvikande gröna kulörer.

2 Byggnadens exteriör är idag färgsatt med kulörval som bryter mot byggnadens arkitektur.
Foto: Kjell Taawo (Slm D2013-629)

3 Paviljongen har ett djupt takutsprång och en vacker bågformad gardin med dropphängen. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-630).

5 Paviljongens kupoltak med spira. I gavelns tympanonfält står byggnadsåret 1838 i romerska siffror. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-632).

6 Tre av byggnadens åtta åsneryggformade nischer är dekorativt utsmyckade med grisaillemåleri bestående av sengustaviansk ornamentik. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-633).

4 Portikens utsmyckning med kakelimiterande fris. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-631).

7 Balustraden under fönstren. Horisontellt liggande brädor utgör illusionistisk tegelrusticering. (Slm D2013-634).

Fönster

Paviljongen har sju tvåluftsfönster som andas orienten genom sin form- och färgrikedom. De mångfärgade fönsterglasen sitter infästa mellan smala träspröjs. Bågar och spröjs är idag blekt rosa.

Interiör

Tak och väggar

Kupoltaket är invändigt beklätt invändigt med ihopfasade liggande brädor. Taket är vitmålat med en svag brytning åt grått. Kupolens bas, liksom de panelklädda väggfälten under och över paviljongens fönster, bär ett elegant men nedtonat grisaillemåleri föreställande växtrankor och klassicistisk sengustaviansk ornamentik i gråmelerad ton. En färgstark limfärgstryckt panoramatapet med romantiskt tempelmotiv pryder väggarna ovan bröstningen. Bröstningslist saknas. Två av byggnadens fönster är utbytta mot väggfasta speglar. Huruvida speglarna är original är oklart.

Ett geometriskt stjärnmönster, även det i gråton, pryder paviljongens golvtiljor. Hela rummet genomsyras av en tydlig symmetriverkan.

Möbler och textilier

Stoppade röda divansoffor med färgstarka kuddar står placerade utmed rummets väggar. Innanför kuddarnas nuvarande tygklädnad döljs ett äldre tyg i orientaliskt mönster. Tyget skulle, enligt sakkunnig, kunna vara ett original.

Ljusarmatur

En liten klotformad oljelampa hänger ned från kupoltakets mitt.

8 De kraftfullt kulörta fönsterglasen och profilerad träspröjs. (Slm D2013-635).

9 Panoramatapeten med romantiskt tempelmotiv. Kupoltakets innertak. Fönsterglasens färgskrud reflekteras stämningsfullt i paviljongens tak. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-636).

11 Brädgolvets geometriska stjärnmönster. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-638).

12 Fönsterbröstningarnas paneler med vackert grisaillemålade ornament. Foto Kjell Taawo (Slm D2013-639).

10 Två av fönstren är utbytta mot väggfasta speglar. Röda divansoffor med kuddar pryder paviljongens väggar. (Slm D2013-637).

13 Innanför kuddarnas nuvarande beklädnad finns ett äldre tyg som enligt sakkunnig kan vara ett original. (Slm D2013-640).

HISTORIK

Bakgrund och uppförande

Äldre källor berättar att godset på Tisnarens norra strand, från början gick under namnet Ramninge och tillhörde Julita munkkloster sedan slutet av 1300-talet. År 1527 indrogs gården till kronan och år 1600 såldes den till Ryttmästare Börje Jönsson Rosenstråle. Generalinspektorn för rikets krutbruk och salpetersjuderier Carl Becker, adlad Beckerfelt, giftes in i familjen och uppförde så småningom en ny huvudbyggnad öster om Ramninge, som fick namnet Beckershof. År 1814 såldes gården till brukspatron Martin Arfwedson. Arfwedson lät uppföra den nuvarande herrgården, 1819, med flyglar på samma plats som den tidigare stått. Herrgårdsbyggnaden är ritad av Carl Christoffer Gjörwell d.y. i en våning med frontespis och klassicistiskt formspråk. Tjugo år senare år 1838 uppfördes det lilla lusthuset i morisk stil, även det ritat av Gjörwell, nere vid Tislångens strandkant. Arfwedson var mycket intresserad av Västindiska och

Ostindiska kompanierna, vilket kan vara en av orsakerna bakom lusthusets orientaliska utformning.

Efter patron Arfwedson gick gården återigen till försäljning. År 1867 köptes Beckershovs herrgård av greve Mauritz Lewenhaupt som kom att låta bygga på Gjörwells herrgårdsbyggnad med en övervåning.

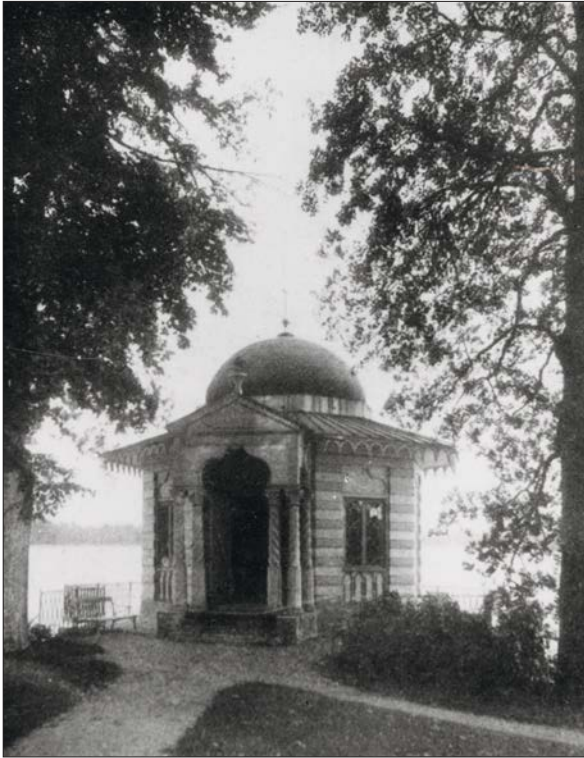
Under större delen av 1900-talet fram till idag har gården stannat inom samma släkt. Nuvarande ägare är Charles och Elisabeth Asker.

Arkitekt Carl Christoffer Gjörwell

Arkitekt Carl Christoffer Gjörwell (1766-1837) den yngre var en väl ansedd arkitekt i Sverige under sina yrkesverksamma år. År 1803 blev Gjörwell utnämnd till stadsarkitekt över Stockholms stad. Hans företrädare var arkitekter som Tessin den äldre, Tessin d.y, Adelcrantz och Carlberg med flera, vilket vittnar om yrkets höga status.

14 Turkiska paviljongen 1971. Foto Ivar Schnell. Sörmlands museums arkiv (SLM- A25-349).

15 Paviljongen fotograferad 1939. Observera vasen uppe på tempelgaveln. Fotograf okänd. Sörmlands museums arkiv (SLM X4827-78).

16 Beckershovs herrgård och köksträdgård. Fotograf okänd. Sörmlands museums arkiv (SLM-R31-83-9).

17 Turkiska paviljongen på håll. Okänt fotoår. Foto Carl Gustav Rosén, Stockholm, Sörmlands museums arkiv (SLM - R293-93-2).

Som ung utbildade sig Gjörwell hos hovarkitekten Louis Jean Desprez, och kom att bli dennes medarbetare vid kung Gustav III:s nya parkanläggning vid Haga. Gjörwell kom redan då i kontakt med den engelska parkens stilideal med orientaliska inslag.

Senare kom den unge Gjörwell att studera utomlands. Han reste runt i Italien där han annat besökte Rom och Florens. På vägen dit stannade Gjörwell till i Algeriet, där han introducerades för ett annorlunda formspråk och arkitektoniskt uttryck jämfört med den italienska klassicistiska arkitekturen. Den orientaliska arkitekturen inspirerade Gjörwell, men det var inte förrän han på ålderns höst fick i uppdrag att rita ett litet lusthus vid Beckershov för godsherren Arfwedson i Beckershov, som Gjörwell helhjärtat fick hänge sig åt de ottomanska stiluttrycken.

Reparationshistoria

Av allt att döma verkar lusthuset fått behålla sin ursprungliga form och sitt arkitektoniska uttryck genom åren. Mindre förändringar har troligtvis skett, exempelvis har två av byggnadens fönster satts igen från insidan och ersatts av väggfasta speglar. Byggnadens färgsättning har även den förändrats över tid.

År 1986 gjordes en större insats till följd av ett vattenläckage från byggnadens tak. Många av de skador som syns än idag är spår från den tiden. Det äldre plåttaket monterades ned och rötskadade delar av underlagstaket ersattes. Takpanelen täcktes med takpapp innan det nya plåttaket lades på plats. Kallvalsad galvaniserad stålplåt användes. Arbetet utfördes av Näset plåtslageri, Vingåker. Taket målades grönt efter framtagna originalkulör. Antikvarisk kontrollant vid tillfället var Ralf Edenheim som i sin rapport nämner att även takspiran var i stort behov av målning och förgyllning. Det är dock tveksamt om så skett.

Byggnadsvårdsbidrag utlovades för målning av paviljongens fönster år 1990.

År 1995 målas byggnadens exteriör efter färgprogram framtaget av Jeanette Aaro vid Björn Normans Arkitektkontor AB. Skadade snickeridetaler byttes ut. Fönsterbågar, karmar och bleck målades ej, då de målats några år tidigare. Meanderslingan under byggnadens takfot samt de dekorativa grisaillemålningarna i portal,

18 Restaurering av strandmuren 2008. Foto Eva Wockatz (Slm D2013-641).

19 Blåstring och målning av järnräcket. Två av portikens kolonner tas ned i samband med åtgärder kring trappan. Eva Wockatz (Slm D2013-642).

20 I augusti år 1995 åtgärdas rötskadorna på kolonnernas nederstycken (basen) genom träbyten. Foto Magnus Josephson (SLM-S43-95-4).

nischer samt på listverk målades ej utan konserverades varsamt.

Portikens kolonner var, enligt skrivelse från 1995, sedan tidigare lappade och lagade. Rötat virke på de utragande nederstyckena skars ut och ersattes med nytt trä på samtliga främre kolonnerna som sannolikt hade drabbats hårt av det sedan år 1986 åtgärdade vattenläckaget.

Ett mer omfattande arbete utfördes år 2008 när strandmuren murades om. Arbetet projekterades av Krister Berggren, Byggkonsult AB och utfördes av Sh Bygg. Vid tillfället demonterades omgivande järnräcke. Järnräcket monterades åter efter rostskyddsbehandling och målning.

Vid samma tillfälle demonterades de två inre av portikens främre kolonner. Idag saknas en av dem medan den andra står i torrt förvar hos anlitad hantverkare.

21 De nedtagna kolonnerna med bas och kapitäl år 2008. Foto Eva Wockatz (Slm D2013-643).

22 Portikens dekorativa måleri är troligtvis original. (Slm D2013-644).

23 Paviljongen är säregen med dess renodlade östarkitektoniska uttryck (Slm D2013-645).

24 Utförandet av spiralkolonnerna med korintiska kapitäl visar på stor hantverksskicklighet (Slm D2013-646).

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Den turkiska paviljongen uppfördes under en tid då arkitekturen och konsten präglades av många internationella stilinfluenser. Orsaken till detta var en ökad globalisering till följd av nya tekniska innovationer som möjliggjorde bättre framkomlighet mellan länder och mellan hela kontinenter. Exotism av varierad karaktär blev ett självklart arkitektoniskt inslag i det nya parkidealet, den Engelska parken, som introducerades i Sverige under det sena 1700-talet och som frångick det tidigare trädgårdsidealet; den franska regelbundna renässansträdgården som ansågs tillrättalagd och förutsägbar. Exotismen yttrade sig oftast i form av kinesiska eller grekiska tempel och lusthus, men även turkiska och moriska stilinfluenser förekom. I Sverige blev den ottomanska stilen "à la Turca" en uppskattad modefluga inom inredning och opera. Detta kan härledas till att Sverige hade många kontakter med det ottomanska riket, som hade varit vår allierade mot ryssarna under lång tid. Många var de svenskar som utforskade orienten.

Nationellt sett är den turkiska paviljongen i Beckershov tämligen unik i sitt slag, då den ottomanska arkitekturströmningen i detta specifika fall är närmast renodlad. Fredrik Magnus Pipers turkiska paviljong i Hagaparken, Solna, är desto mer omtalad men bär inte samma träffsäkerhet i sitt orientaliska uttryck som Gjörwells lusthus.

Värden att beakta vid planerade arbeten

Lusthusets nätta exotiska stiluttryck och dess färg- och formrikedom - som bland annat gestaltas i fönster och dekorativt måleri.

De kopplade spiralkolonnerna med kapitäl - träkonstverk som visar på en stor hantverksskicklighet.

Paviljongens säregenhet - paviljongens renodlade turkiska stiluttryck.

Panoramatapeter och interiört måleri - limfärgstapeter som trots sin ålder och tidigare skador fortfarande är viktiga karaktärsskapande element.

Ursprungliga textilier - divansoffor och kuddar är troligtvis original och bör förvaltas med varsamhet.

SKADEBILD

Exteriör

Tak och avvattnings

Lusthusets kupoltak är i gott skick efter 1987 års takomläggning. Byggnadens breda takutsprång leder regnvattnet tillräckligt långt bort från byggnadens träfasad att andra vattenavledningssystem inte ansetts nödvändiga. Portiken som saknar takutsprång har två nätta vattenrännor i vinkel utmed takfoten monterade på vardera sidan. De samlar upp och leder bort regnvattnet från portikens sadeltak. Funktionen verkar dock vara bristfällig, då portikens yttre spiralkolonner har påtagliga rötskador i de nedre delarna trots att taket åtgärdats. Störst skada verkar ha orsakats på byggnadens högra sida sett framifrån.

Fasad

Paviljongens fasad är i stort behov av ommålning. Färgskiktet har i nuläget dålig vidhäftning vid underlaget och flagnar på många håll. Trärena grånade fasadpartier vittnar om att träet blivit utsatt för väder och vind under en längre tid. Gamla kittlagningar har lossnat och lämnat påtagliga fåror mellan brädorna i panelen. Detta är särskilt påtagligt i fälten bakom balustraderna. En del träskador förekommer i form av torrsprickor och tidigare utförda trälagningar som rört på sig.

Fönster

Fönsterbågarnas färg flagnar och har blekts i kulören. Kittet sitter löst eller har lossnat helt från falsen på ett flertal ställen runt fönsterglasen. Fönsterbeslagen har synliga rostgenomslag.

Portik

Portikens spiralkolonner är i dåligt skick i de nedre delarna. De två inre av de främre kolonnerna har förblivit nedmonterade sedan strandmuren restaurerades 2008. Den kvarvarande av de två nedtagna kolonnerna verkar vid en okulär besiktning vara i förhållandevis gott skick då rötskadorna i basens stomme avstannat. De kvarstående främre kolonnens nederstycken är även de rötangripna trots tidigare trälagningar. Samtliga kolonner har vertikala torrsprickor i de spiralformade kolonnskäften. Sprickorna har troligtvis uppkommit i samband med det nu åtgärdade takläckaget. Portikens

25 Färgskiktet har släppt från underlaget (Slm D2013-647).

26 En stor träflisa har spruckit upp i sockeln (Slm D2013-648).

27 Fönsterkitt har torkat ut och fallit bort (Slm D2013-649).

28 Större springor finns här och var mellan stående panelbrädor. (Slm D2013-650).

29 Den yttre kolonnen på höger sida är illa åtgångnen (Slm D2013-651).

30 Kolonnens bas är rötangripen (Slm D2013-652).

dekorativa måleri visar tecken på att färgskikten har mindre bra vidhäftning med underlaget.

Interiör

För mer detaljerad information se rapport från Närke konservatorn AB.

Tak

Takets färgskikt har partiellt släppt från underlaget. Troligtvis beror detta på att ett äldre limfärgskikt har målats över med oljefärg. Limfärgskiktet har svag vidhäftningsförmåga och har svårt att bära upp den tyngre oljefärgen, vilket har resulterat i färgflagning.

Väggar

Väggarnas limfärgstryckta tapeter är i stort behov av restaurering. Fukt- och vattenskador samt insektangrepp har orsakat missfärgningar samt hål i ytskiktet så att juteväven blivit synlig. Det interiöra grisaillemåleriet har tydliga skador i form av rännilar efter vattenläckage.

Inredning och textilier

Både divansoffornas och kuddarnas textilier är slitna och nötta.

Golv

Brädgolvets geometriska måleri är åtgånget efter många års slitage men det besitter också en vacker patina som berättar om många års användande.

ANTI-KVARISKA IAKTTAGELSER

Exteriör

Äldre färgskikt

Vid den antikvariska förundersökningen skrapades äldre färgskikt fram som stämmer bättre överens med byggnadens arkitektoniska formspråk än nuvarande färgsättning. Byggnaden har tidigare varit mer färgstark och uttrycksfull än idag. (Se färgprogram sida 20)

Urna över portik

Historiska bilder visar att det funnits en klassicistisk urna stående på gaveltaket till portiken.

Blindfönster

Blindfönstren utanför de väggfasta speglarna har likt de övriga fönstren två lufter men består endast av en båge med illusionerande mittpost. Blindfönstren saknar upphängningsdon och går därmed inte att öppna. Bågarna är sedan tidigare fästa med spik från utsidan, men bågen i ett av fönstren är idag fastskruvad med rostfria skruv. De rostfria skruvarna är inte målade vilket inger ett främmande utseende i förhållande till byggnadens ursprungliga beslag. Även fönstrens glas avviker från resterande fönster då rutorna inte har samma färgprakt.

Mässingsknoppar

Vid förundersökningstillfället noterades att räckets mässingknoppar som olyckligtvis blåstrades av vid strandmursrenoveringen 2008 inte åtgärdats sedan dess.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Exteriör

Trälagningar

Fasaden bör ses över och där större sprickor uppstått bör trälagningar av god virkeskvalitet utföras.

Allmänt

Fasaden målas i de kulörer som förespråkas enligt medföljande färgprogram (se sida 20). Valet av kulörer baseras på befintliga underliggande färgskikt som skrapats fram under den antikvariska förundersökningen.

Mindre provytor ska strykas upp i samtliga kulörer. Provytorna ska godkännas av antikvarisk expertis.

Fasaden ska under målningsarbetena skyddas från sol och regn. Målningsarbetet ska ske under årets varma månader. Temperaturen bör ej understiga 15 grader.

Före målning

Alla synliga spikskallar slås tillbaka in i träet.

Fasaden torrskrapas till fast underlag. Resterande färgskiktets kanter fasas ut så inga påtagliga skarvar förblir synliga. Gråträ uppskrapas.

Fasaden tvättas med BIOkleen fasadtvätt.

Fasaden bör systematiskt granskas då nya färgskikt kan ha släppts i samband med tvätten.

Fasaden mattas av systematiskt med sandpapper, kornstorlek 80-120, och borstas därefter ren från damm. Detta arbetsmoment sker före varje ny strykning.

Målningsbehandlingar av fasad

Trärena ytor pågrundas med ett tunt lager halvolja bestående av 50 % kallpressad kokt kvalitetssäkrad linolja samt 50 % äkta terpentin. Undvik att stryka oljan över kvarvarande väl vidhäftande färgskikt. Obs! De halvoljade ytorna skall målas så fort de har torkat. Står ytorna omålade en längre tid kan de angripas av alg- och mögelpåväxt.

Därefter pågrundas de trärena oljade väggytorna med tunn zinkförsedd linolfjärg (Spädes efter vald fabrikörs rekommendationer för exteriört måleri).

Grundning sker med samma färg som användes vid pågrundningen. Denna gång anstrykes hela fasadytan jämt. Färgen skall appliceras tunt och arbetas in i träet. Inget rinn får förekomma.

Fårorna mellan brädpanelen i balustradens nischer kittas igen med linoljekitt bestående av prima kallpressad kokt linolja och krita. I den mån det är möjligt skall kittet inte smetas ut mer än nödvändigt på omkringliggande trä utanför fårorna. Kittet kan med fördel penslas med lös krita för att därefter grundmålas inom ett dygn. Resterande fasadspringor kittas ej då kitt och spackel alltid utgör en svag länk.

Mellanstrykningen skall vara fetare än grundfärgen (se fabrikörens rekommendationer) och anstrykes först efter det att grundningen har torkat.

Färdigstrykningen skall bestå av ren outspädd linolfjärg.

Fönster och karmar

Fönsterbågarna torrskrapas och slipas likt fasadytor och löst kitt avlägsnas. Trärena ytor pågrundas med halvolja. Extra noga bör det utföras i falsar och på spröjs som skall komma i kontakt med nytt kitt. Synliga kvistar och kådgenomslag shellackeras.

Beslag och järndetaljer skrapas rena och rostskyddsbehandlas med blymönja, alternativt zinkfosfatprimer före målning. Viktigt att rostskyddsbehandlingen sker under torra förhållanden.

Fönstren kittas med linoljekitt, som därefter penslas med lös krita innan det grundmålas inom 24 timmar. Fönstren mellan- och färdigstrykes likt ovan. Moddlare bör användas mellan varje strykning.

Portik - trälagningar och övriga åtgärder

Kolonnbasen ses över på samtliga av portikens kolonner. Trälagningar av virke i samma dimension och av god virkeskvalitet utförs varsamt där det anses behövt. Så mycket som möjligt sparas av det ursprungliga träet.

Synliga spikskallar slås tillbaka in i träet.

Att döma av de främre kolonnernas nedre rötskador bör åtgärder utföras för att stoppa vattnet från stenfundamentet att vandra upp i kolonnbasen. Förslagsvis läggs en papp som fuktspärr mellan fundamentet och kolonnbasen. På de fyra främre kolonnerna kan det utföras ytterligare åtgärder för att motverkafuktrelaterade skador. Lämpligen ersätts rötat virke i basen av en ny massiv kloss av kvalitativt kärnvirke, kådrik fura alternativt ek. Det nya virket kläs in med sockelbrädor, även de av god virkeskvalitet, likt befintligt utseende.

Kolonnerna torrskrapas rena från löst sittande färgskikt. Påtagligt synliga kanter på kvarsittande färgskikt fasas ut. Därefter avlägsnas smuts och fett med BIOkleen fasadtvtätt. Ytan mattas av med sandpapper kornstorlek 120.

Portik - målningbehandlingar

Kolonnerna torrskrapas rena från löst sittande färgskikt. Påtagligt synliga kanter på sittande färgskikt fasas ut. Därefter avlägsnas smuts och fett med BIOkleen fasadtvtätt. Ytan mattas av med sandpapper kornstorlek 120. Därefter pågrundas trärena partier med halvolja före hela kolonnen grundmålas med tunn linoljefärg (se rekommendationer ovan). Efter det att kolonnerna grundats fylls sprickor, exempelvis vid trälagningar och mellan bas och skaft, med linoljekitt. Dessa partier grundas ytterligare en gång inom 24 timmar. Spiralkolonnernas skaft marmoreringmålas i föreslagna kulörer av yrkeskunnig. Basen och kapital målas i föreslagna kulörer enligt färgprogram (se sida 20).

Pardörrens ådringsmåleri är i förhållandevis gott skick. Tvättas med fasadtvtätt. Målas ej.

Det dekorativa måleriet inuti nischer och på listverk bör aktsamt tvättas rent från smuts och fett och konserveras enligt Närke konservatorn ABs anvisningar. Måleriet bör varsamt fyllas i för att förstärka motivens läsbarhet. Fler färgprover bör tas i nischer som saknar dekorationsmåleri för att utreda huruvida det förekommer dekorativt måleri under synligt färgskikt.

Interiör

(Se Närke Konservatorn ABs rapport angående skadeinventering och åtgärdsförslag.)

Tak

Taket skrapas rent till fast underlag. Taket patenteras med utspädd linoljefärg, ca 30 % terpentin och färdigstrykes därefter med platsblandad animalisk limfärg.

Väggar

Grisaillemåleriet på paviljongens innerväggar och listverk ska rengöras enligt konservatorns förslag. Synliga kvistar och kådgenomslag shellackeras. Väggytor lämnas i regel omålade men kompletterande retuscheringsmåleri kan förekomma för att tydliggöra motivets läsbarhet.

Tapet

Limfärgstapeterna restaureras enligt Närke konservatorns anvisningar.

Fönsterkarmar

Samtliga fönsterkarmar skrapas rena till fast underlag. Grundmålas och mellanstrykes med förtunnad linoljefärg enligt färgfabrikants rekommendationer.

Till färdigstrykningen skall outspädd linoljefärg användas.

Golv

Golvets geometriska måleri tvättas rent. Då golvet utsätts för hårt slitage kan måleriet partiellt rekonstrueras med linoljefärg i samma kulörer där slitaget är som störst.

Textilier

De interiöra textilierna, soffor och kuddar, är sannolikt original och bör vid omklädnad behandlas med största varsamhet. Det är viktigt att arbetet utförs på ett sådant sätt att underliggande skikt av äldre textilier inte tar skada.

Övriga behandlingar

Målning av plåtbleck och plåtavtäckningar

Gammal färg avlägsnas mekaniskt. Plåten borstas ren från rost med hjälp av mässingborste.

Plåtrena ytor rostskyddsmålas med två strykningar med zinkfosfatprimer. Rostskyddsarbetet bör göras under en torr dag då underlaget är torrt från fukt. Är underlaget torrt under anstrykningen förlängs rostskyddet.

(Plåt/järndetaljerna kan med fördel värmas till 50 grader så att fukt avdunstar, vilket även påskyndar färgens torktid)

Målning, alternativt förgyllning, av mässingsklot samt takspira

En metallkonservator bör kontaktas gällande järnräckets dekorativa knoppar. Linoljefärgsmålning alternativt förgyllning av knopparna kan vara tänkbara behandlingsformer.

Takspirans halvmåne kläs i bladguld av yrkeskunnig person.

FÄRGPROGRAM TURKISKA PAVILJONGEN

(Kulörbeteckningar är hämtade från riksantikvarieämbetets linoljefärgslikare 2003)

Tak

Plåttak- Grönt, kromoxid grön 2A- 811

Takspira/halvmåne - Takspiran målas i samma kulör som taket. Halvmånen förgylles med bladguld.

Takrännor - Gröna, kromoxidgrön 2A- 811

Brädpanel takutsprång - Varm vit 7A- 786

Takfotslist - Ljusgrå, guldocker och grön umbra, 7C- 94-786

Bågfris samt dropphänge - Ljusgrå, guldocker och grön umbra, 7C- 94-786

Bågfridfält - Ljusare grön, kromoxidgrön, 4A- 811

Fasad

Takfotsgesims bakgrund - Brungrön, ljusocker, 1D- 92

Stående brädpanel - Varmgrå, grön umbra, 6A- 786,

Tegelrustiseringar -Gulbrun, guldocker och grön umbra, 1A- 94+786

Åsneryggsnicher - Kulör anpassas efter bakgrundskulören i de nischer närmast portiken. Dialog med konservator efter konservering samt retuscherings. Eventuellt ljusocker 2C- 92

Fönsteromfattningar - Varmgrå, grön umbra, 6A- 786

Fönsterkarm - Roströd, bränd terra, 2C- 5876

Fönsterbåge - Roströd, bränd terra, 2C- 5876

Bleck - Bränd terra, 3A- 5876

Balusternisch - Varmgrå, grön umbra, 6A -786

Balusterdockor - Kan eventuellt ha varit marmoreringsmålade likt spiralkolonnerna. Se kulörer under kolonnskåp.

Sockel - Grå kulör, ska stämmer överens i kulören med intilliggande stentrappan

Portik

Kolonnbas - Roströda, Bränd terra, 2C- 5876

Kolonnskaft - Marmorering i rött på grå grund, guldocker och grön umbra 7C- 94+786, bränd terra 2C- 5876 och 3A- 5876. Eventuellt förekommer även en gulbrun kulör bestående av guldocker samt grön umbra 2A- 94+786.

Kolonnskapital - Grå, guldocker och grön umbra 7C -94+786

Kakelfris motiv - Två olika nyanser i grönt, Kromoxidgrön, 2A- 811 och 4A- 811

Listverk - Grönbrun, ljusocker, 1D-92

Bräddtak - Varm vit, grön umbra, 7A- 786

Repstavslin - Grå, 7C- 94+786

33 Föreslagna kulörer. Observera att kulörproverna på bilden endast är en vägledning. Ljuset, bakgrunden samt färgernas direkta inverkan på varandra bidrar till hur ögat uppfattar kulörerna.

34 *Närbild av skadorna i limfärgstapeten (Slm D2013-653).*

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Olausson, Magnus (1993). Den engelska parken i Sverige under gustaviansk tid: The English landscape garden in Sweden during the Gustavian era. Diss. Uppsala : Univ.

Sjöberg, Ursula (1994). Carl Christoffer Gjörwell 1766-1837: byggnader och inredningar i Sverige och Finland. Diss. Stockholm : Univ.

Söderberg, Bengt G., Svensson, S. Artur & Kjellberg, Sven T. (1968). Slott och herresäten i Sverige: ett konst- och kulturhistoriskt samlingsverk. Södermanland, Bd 2, Löfsta - Öster Malma. Malmö: Allhem

Arkiv

Lantmäteriet, Gävle

Lantmäterimyndighetens arkiv

Lantmäteristyrelsens arkiv

Rikets allmänna kartverks arkiv

Sörmlands museums bildarkiv

Övriga källor

Teknisk målerikonsult, SOH AB - Linoljefärg 2003

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Fastighetsuppgifter

Objekt: Turkiska paviljongen, Beckershof herrgård

Kommun: Katrineholm kn

Fastighetsbeteckning: Beckershov 2:1

Socken: Östra Vingåker

Län: Södermanland

Författningsskydd

Detaljplan

Fastigheten Beckershov 2:1 ligger utanför detaljplanelagt område.

Kulturminnesprogram Katrineholm kommun

Den turkiska paviljongen är utpekad i det lokala kulturminnesprogrammet för Katrineholm Kommun.

Plan- och bygglagen, Lag (2010:900)

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Enligt 8 kap. i Plan- och Bygglagen, 13§ och 14§ får en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. Ett byggnadsverk skall hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras. Enligt 8 kap. 17§ skall ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare: Charles och Elisabet Asker

Beställare: Charles Asker

Utförare: Emelie Mattsson och Kjell Taawo, Sörmlands museum

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län, dnr 434-2453-2012

Sörmlands museum, Dnr KN-SLM13-209

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.